

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בשלח - תש"ס - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

חביב; ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב; ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה חפץ במין השני. בשני דברים חלוקים השו"ע והרמב"ם. האם חביב קודם רמב"ם או מין שבעה שו"ע. ומה נקרא חביב? לשו"ע נקרא חביב מה שחביב בדרך כלל, לא מה שעכשיו אתה רוצה. ולרמב"ם מה שאתה רוצה כעת הוא החביב. אנו נוהגים להלכה כדעת השו"ע בשני העניינים עיין כה"ח קיא ס"ק ז ומשנ"ב ס"ק יב יג. אם יש לפניו "שלוה" שברכתה האדמה לא מפוררת וזית לדעת הגאון זית קודם למג"א חטה קודמת.

ט"ו בשבט ראש השנה לאילן

המשנה במסכת ראש ראש השנה פ"א מ"א ארבעה ראשי שנים הם וכו' באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו. למה קבעו דוקא את ט"ו בשבט? אומרת הגמרא שם י"ד ע"א, כיון שרוב גשמי שנה ירדו עד ט"ו בשבט. לצערנו השנה עדיין לא ירדו רוב גשמי שנה, ויה"ר שירדו גשמים רבים ונודה ונשבח לה' על הטובה שגמלנו בירידת גשמים. אנשים רגילים לחגוג את ט"ו בשבט כיום חג לאילנות, רש"י מלמד אותנו שיש לר"ה הזה משמעות הלכתית. וז"ל "לענין מעשר שאין מעשרים פירות אילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שבאילן הולך אחר חנטה". נכון שהוא ר"ה לאילן ויש מי שאומר שיש לו דין של חג שלא אומרים בו וידוי כמו שמובא במרדכי בב"י סי' קל"א ובהגר"א שם ס"ק י"ג. אבל עיקר ט"ו בשבט הוא לענין הלכתי מובהק לתרומות ולמעשרות וכן לחשבון שנות ערלה. עיין שו"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ד' וסי' של"א סעי' קכ"ה.

חובת לימוד המצוות התלויות בארץ

הגאון המקובל בעל ספר החרדים כתב את דברי חז"ל בסוף פ"ק דסוטה על משה רבינו. "דרש ר' שמלאי מפני מה נתאוהו משה רבינו להכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה ולשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה רבנו ע"ה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא באר"י. אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם שנאמר לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל סוטה דף י"ד.

חשיבות אכילת פירות ארץ ישראל

מקשים המפרשים הרי בברכת מעין שלש אנו אומרים ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו "לאכול מפריה ולשבוע מטובה" והרי נאמר על משה רבנו ע"ה וכי לאכל מפריה הוא צריך? משמע שאין בזה חשיבות? ועיין לב"י סי' ר"ח וטור שם וב"י שם. ולפי הב"י אין התכלית בשביל האכילה אלא בשביל מה שנאמר אח"כ "ונברך עליה בקדושה וטהרה", אלא משום שהברכה באה מפני האכילה נאמר "ונאכל מפריה ונשבוע מטובה". עכ"ל הב"י. והב"ח הסביר שפירות אר"י נשפעים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו' ועתה באכילת פירות היונקים מקדושת השכינה אנו נטהרים. וסיים הב"ח שם "וע"כ ניחא שאנו מכניסים בברכה זו ונאכל מפריה ונשבוע מטובה כי באכילת פירותיה אנו נזונים מקדושת השכינה ומטהרתה וכו'".

ולפי זה משה רבינו רוצה לאכול מפירות אר"י ולשבוע מטובה כי פירותיה יונקים מקדושת השכינה ששוכנת באר"י כב"ח והאוכל מפרותיה הקדושים זוכה לברך את ה' בקדושה ובטהרה כב"י. לכן

השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

פרשת השבוע : בשלח

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

הלכות ט"ו בשבט

האדם דומה לעץ השדה

"כי אדם עץ השדה". עץ הגדל אם לא תניח לידו עץ ישר יגדל עקום. וכך אדם צריך בקטנותו לחנכו שיגדל ישר וזהו שנאמר באבשלום "לא עצבו אביו מימיו" ויצא בן שמרד באביו. ובעץ אם העמיד לידו עץ ישר ולא השקה מים - לא יגדל אלא יתיבש. וצריך מים נקיים ולא מלוכלכים. ואף באדם צריך השקיה במים ואין מים אלא תורה. גם לעץ וגם לאדם יש שורשים. לעץ השורש למטה ואדם השורש למעלה. ו"צדיק כתמר יפרח" ויעלה מעלה מעלה. וישאף להגיע למעשי אבותיו אברהם ויצחק ואם יגיע פחות מכך - גם טוב וככל שהשאיפה גדולה יותר מגיעים ליותר. וכמו שחייב לעשר פירות - כך יעשר אדם גם את זמנו לתת לשמים, לקבוע עתים לתורה.

מתי לאכול פירות טו בשבט בליל שבת

השנה חל ט"ו בשבט בליל שבת ויש ארבעה אופנים לסדר אכילת הפירות: א. אחרי קידוש לפני המוציא. ב. אחרי המוציא לפני האוכל. ג. אחרי האוכל לפני ברכת המזון. ד. אחרי ברכת המזון. באופנים א, ב, ג, יש בעיה של ברכה לפנייהם ואחריהם. הטוב ביותר לאכול הפירות אחרי ברכת המזון. ואין חשש ברכות לבטלה כי בשבת מוסיפים ברכות.

מה קודם לברכה יין, תבשיל שיבולת שועל. או זיתים.

שואל המג"א ברי"א ס"ע י"ג: לפי מי שאומר שיש לברך קודם על זיתים, על ביסול או אפיה של שיבולת שועל למשל. ויש לפניו יין, זית, ביסול אפיה של מזונות מהניל. יש לו בעיה כי זית קודם למזונות, ויין קודם לזית, ומזונות קודם ליין. אם כן מה יעשה? והשאר זאת המג"א בצי"ע. צ"ע זה דוקא לשיטתו ולשיטת ה"ט". אך לכה"ח ומשנ"ב בכל מקרה מזונות לפני זית גם אם הם משיבולת שועל ושעורה. עיין כה"ח שם ס"ק כ"ז ומשנ"ב ס"ק ל"ה.

על בעיה זו אומר הבא"ח שלשיטת המג"א יוציא אחד מהם מהשולחן. אבל למעשה אנו פוסקים אומרים שמזונות לפני זית כלבוש. ולפי"ז אין כאן בעיה. בבן יהודה בב"ק פ' הבא הבא"ח הוכחה לכן שיש להוציא אחד מהמינים מדברי הגמרא שמספרת על שלשה אמוראים שאחד מהם היה צריך להתעכב בחוץ - עיי"ש.

מה קודם לברכה פרי חביב או משבעת המינים?

מי שיש לפניו תפוחי עץ ותמרים וחביבים עליו תפוחי עץ על מה יברך קודם, האם על פרי משבעת המינים או על מה שחביב עליו? בגמרא ברכות מ: יש בזה מחלוקת. בשברכותיהן שוות, רבי יהודה סבר: מין שבעה עדיף, ורבנן סברי: מין חביב עדיף.

השולחן ערוך בסיומן ריא סעיף א פסק כרבי יהודה: "היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין ז' אעפ"י שאינו חביב כמו המין האחר; ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב; ואם אין ברכותיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית, איזה מהם שירצה יקדים ואפי' אינו

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בשלח - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

פסק בשו"ע יורה דעה סימן שלא סעיף ב: "בזמן הזה, אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, ואפילו בימי עזרא אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה, אלא מדבריהם. מפני שנאמר: 'כי תבואו משמע' ביאת כולכם ולא 'ביאת מקצתן', כמו שהיתה בימי עזרא". העיר הרמ"א: "ויש חולקין, וסבירא להו דחייבין עכשיו בארץ ישראל בתרומות ומעשרות מדאורייתא, אך לא נהגו כן". אם כן לרמב"ם ולשו"ע מדברנן כיום. לראב"ד ולרמ"א - מדאורייתא כיום. וגם הרמ"א כתב שלא נהגו כן. ועיין לגאון שם ס"ק ו' שסובר מדברנן. ועיין לארץ חיים עמוד ר"ד מה שהביא משם פרי"ח וברכ"י שסוברים מדברנן וכן נוהגים.

דרבנן כעין דאורייתא

וכשאוברים "דרבנן" לא יהיה הדבר קל בעינינו ובמיוחד לא בתרומות ומעשרות. כי בכל מקום שעובר אדם על לאו שיש בו מעשה הוא לוקה ל"ט מלקות, אבל העובר על איסור דרבנן לוקה "מכת מרדות" שבכמה דברים היא יותר חמורה ממלקות דאורייתא עיין ברמב"ם הל מאכלות אסורות פ"י הכ"א. הרב "משנה למלך" כותב כשחז"ל תיקנו בזמן הזה תרומות ומעשרות מדברנן, הם נתנו להם כח כמו דאורייתא. ונפקא מינה בספקות שאין להקל. ולכן מי שאוכל היום טבל ותרומה דרבנן - דינא כדין תורה. וכלשונו "ודאי דתרומה בזמן הזה אף שהיא מדברנן כדין תורה דנו אותה לגמרי" משל"מ פ"ז תרומות הלכה יז ועיין לשד"ח מערכת תרומה כ"ג שמקיל בזה.

באיזה מאכלים יש מעשר מהתורה דעת הראשונים?

רש"י במסכת ברכות לו. : כתב שרק דגן יין ושמן חייבים במעשר מהתורה: "דמעשר פירות האילן דבארץ גופה דרבנן, שהתורה לא חייבה לעשר אלא דגן תירוש ויצהר" היינו חמשת מיני דגן ויין, שמן, ענבים וזיתים בלבד.

רמב"ן דברים פרק יד פסוק כב הרחיב את המושגים של החייבים במעשר מדאורייתא: "הזכיר המינים המחוייבים להתעשר, מעשר דגן ותירוש ויצהר - כי אלו בלבד הם החייבים בתרומה ובמעשרות מן התורה. ופירוש 'דגן' בלשון הקדש, - חמשת המינים הידועין בתבואה, ופירוש 'תירוש' - היין החדש אשר ישקו היקבים. ויצהר' - השמן אשר בהן. ואין מין אחר בכל הזרעין ובכל פירות האילן חייבין מן התורה כלל לא בתרומות ולא במעשרות. ואפילו זיתים וענבים מעשר שלהם אינו מן התורה עד שיעשו 'תירוש' ויצהר'. ותהיה בזה נזהר, שכבר טעו בו מגדולי המחברים" כוונתו לרמב"ם.

הרמב"ם הלכות תרומות פ"ב ה"א כתב כי כל פרי ש"נשמר" כמו יין ושמן ואינו מתקלקל - חייב במעשר: "כל אוכל אדם הינשמר" שגידולו מן הארץ - חייב בתרומה, ומצוה עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנאמר: "ראשית דגן תירוש ויצהר תתן לו". מה 'דגן תירוש ויצהר' מאכל בני אדם, וגידולו מן הארץ, ויש לו בעלים. שנאמר "דגן" - אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות". ולדבריו כל פירות האילן חייבים בתרומה מהתורה.

והראב"ד הראשון כתב שיש חיוב תרומה על דגן וחמישה פירות שנשתבחה בהם הארץ.

ספר חרדים כתב שאמנם אין חיוב להפריש מעשר על ירקות מדאורייתא, אבל קטניות שנשמרות דינם כעין דאורייתא לסברת הרמב"ם.

פירות של נוכרים בארץ ישראל הרמב"ם פסק בהלכות תרומות פרק א' הלכה י' שאין קנין לגוי להפקיע מקדושת הארץ ויש נ"מ להלכה על פירות גוי שגמר מלאכתו ע"י ישראל שחייבים בתרומה כגון

התאווה מרע"ה ולא לסתם אכילה שהרי מרע"ה היה בשמים 40 יום מ'ז' סיון עד י"ז תמוז, ומי"ח תמוז עד כ"ט אב, ומי"ח אלול עד יוה"כ סה"כ 120 יום היה בשמים, לחם לא אכל ומים לא שתה, וביניהם היה רק יומיים בארץ. ועוד מקטנותו בגיל שלושה חודשים הוא לא רצה לינוק מחלב גויה רק חלב טהור של אמו. אם כן ודאי שאינו להוט אחרי אכילה אלא רצה את קדושת הפירות היונקים מהארץ.

ועוד רצה מרע"ה שמצוות התלויות בארץ "יתקיימו כולם על ידי" הכוונה שהוא ילמד אותם הלכה למעשה ומכאן והלאה מה שיקיימו יהא חלק למרע"ה בהם. אומר לו הקב"ה אני אשלם לך שכר כאילו אכלת וינקת מקדושת השכינה וכאילו קיימת מצוות התלויות בארץ.

אם כן, תאוותו של משה רבינו היא ללמד את עם ישראל את הלכות המצוות התלויות בארץ. ועל כך כתב שם הגאון בספר חרדים עמוד ע"ה "לפיכך חובה עלינו ללמוד לשמור ולעשות כל המצוות התלויות בארץ ואלוקי ישראל יהיה בעזרנו".

יש בשולחן ערוך סימן ארנ"ח יורה דעה ס"י של"א, ויש ברמב"ם הלכות תרומה והלכות מעשרות, וכל אחד ואחד מישראל חייב ללמוד הלכות תרומות, מעשרות, חלה, ערלה, כלאים וכו' ובעיקר שלא יכשל באיסור טבל.

שלוש חלקות לענין מעשרות

כתב הרמב"ם פ"א הלכה ו' בדיני תרומה "שלושה מחלוקות" אר"י, סוריא, וחז"ל. אר"י נחלקת לשני חלקים חלק החזיקו עולי מצרים וחלק עולי בבל בתקופת עזרא. וחז"ל שני חלקים חלק ארץ מצרים, שנער, עמון ומואב שחייבים במעשר מדברנן וחלק כל העולם שפטור ממעשר. וסוריא יש לה דין מיוחד שיצאה מכלל חז"ל ולכלל אר"י לא הגיעה. ויש בה דיני ארץ ישראל רק לדברים מסויימים, מי שקנה שם קרקע הוי כמו ארץ ישראל וכן לתרומות וכו' והכל מדברי סופרים עיין שם הלכה ג' ד' והסיבה לחשיבותה של סורי שדוד המלך כבשה ועל פי ב"ד הגדול אך כיון שכבש את סוריא לפני שכבש את כל אר"י אינה כאר"י. ואילו היה כובש אותה אחר שכבש את כל הארץ היה לה דין ארץ ישראל. הוי אומר מי שטוען כיום שסוריא שייכת לסורים הוא טועה כי כבר כבשה דוד המלך על פי ב"ד הגדול.

האם היום יש להפריש תרומות ומעשרות על גידולי מצרים, עבר הירדן, עמון ומואב? לפי הגאון מוילנא ס"י של"א ס"ק ב' צריך להפריש תרומות ומעשרות ממקומות אלו גם בזמן הזה. אבל הרדב"ז בח"ב ס"י תרנ"ט כתב שלא נהגו להפריש בזמן הזה.

חיוב מעשרות מהתורה רק כשרוב בני ישראל בארץ

כותב רמב"ם הלכות תרומות פרק א הלכה כ"ו "התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן, שאין לך תרומה של תורה אלא בארץ ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם. שנאמר "כי תבואו" - 'ביאת כולכם' כשהיו בירושה ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית, לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה 'ביאת מקצתן'. ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה, וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה".

ומשיג עליו הראב"ד שם: "א"א לא כיון להלכה יפה, דהא קימא לן כרבי יוחנן דאמר ביבמות "תרומה בזמן הזה דאורייתא" והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר. ואי איתא להא מילתא ביחלה' הוא דאיתא" ועיין שם שהכסף משנה והרדב"ז מאריכים להסביר פסק הרמב"ם.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בשלח - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

רכוש ששייך לו. ובימינו הוציאו לעז על ה"חזון איש" כאילו הוא התיר להשאיר "מעשר ראשון" ברשותנו ולא ליתנו ללוי ולא כך הוא. צריך לתת עשר מכל מאה פירות ללוי. וכבר צעק על כך הרב בעל ספר חרדים וכתב: "ראיתי שמפרישים מעשרות ולא נותנים ללוי ולעניי ואומרים 'אני פטור כי אני יכול להפקיר את נכסי והריני כמו עני'. ודוחה הרב אלעזר אזכרי את דבריהם ושואל ומה תעשה על מעשר ראשון? ולכן בירקות ופירות שהם טבל ודאי, דהיינו כשברור שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, חייב לתת 'מעשר ראשון' ללוי, גם בזמן הזה ועיין בספר חרדים שם עמוד פ"ב וארץ חיים שם מכירי לוי כאשר הפירות מועטין, אין כדאיות ללוי לבוא ולקבל חלק מהפרי, כגון המפריש מעשר ראשון מקילו עגבניות בסה"כ ללוי מגיע מאה גרם עגבניות. כמובן שלא כדאי ללוי לבוא לקבל עגבניה או חלק מעגבניה, לכן, נהגו להלוות מראש סכום כסף ללוי, שרגיל ליתן לו 'מעשר ראשון', ובמקום שהלוי יחזיר את החוב, בכל פעם שיש למלוה מעשר ראשון, יאמר: "אני מקנה מעשר ראשון זה ללוי", ויעריך כמה שוה אותו מעשר ראשון, ויאמר או ירשום שלוקח את הפרי על חשבון החוב, וכן יעשה על דרך זה, עד שיפרע כל החוב. על פי גיטין דף ל"א וי"א שאינו חייב לזכות ללוי אם מכירי לוי, עי"ש. בספק טבל, אין חייב ליתנו ללוי. כי המוציא מחברו עליו הראיה.

תרומת מעשר - מעשר מן המעשר

אותו "אחד ממאה" שבידי שעשיתו "מעשר ראשון" - יהיה "תרומת מעשר" מהמעשר ראשון הניתן ללוי, צריך הלוי להפריש 'תרומת מעשר' והיא עשירית ממה שקיבל הלוי. "מעשר מן המעשר" שבסך הכל הוא אותו "אחד ממאה" שהפרשנו בתחילה. דינה של 'תרומת מעשר' כמו 'תרומה גדולה' דלעיל. נהגו כיום שהבעלים הישראל מפרישים את 'תרומת המעשר' במקום הלוי. הרמב"ם הלכות תרומות פרק ג הלכה יב.

מעשר עני

בשנים ג' ו' לשמיטה יאמר: "עשר חלקים ממאה בצד דרום של הפירות הריהם מעשר עני" תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, מפרישים בכל השנים שבין שנת שמיטה אחת לשנת שמיטה הבאה, חוץ משנת השמיטה עצמה שבה אין מפרישים תרומות ומעשרות כי הכל הפקר. מעשר שני מפרישים בשנים א' ב' ד' ה' לשמיטה, ובשנים ג' ו' מפרישים מעשר עני.

בשנת השמיטה אין מעשרים את פירות הארץ כיון שהם שייכים לה' "ושבתה הארץ שבת לה'". מלבד מקרים מיוחדים. שנת תשנ"ד היתה שנת שמיטה, שנת תשנ"ט היא השנה החמישית לשמיטה ומעשרים בה מעשר שני, שנת תש"ס היא שנה שישית ומעשרים בה מעשר עני. וכו'. ולכן פרי שחנט בשנת תש"ס לפני ט"ו בשבט - הריהו חייב במעשר שני, כי כל מה שלפני ט"ו בשבט גדל על כחה של השנה החולפת. ואם חנט אחרי ט"ו בשבט - חייב במעשר עני.

מעשר עני ירקות ופירות שהם טבל ודאי, חייב לתת 'מעשר עני' לעני, גם בזמן הזה, אולם אם הפירות מועטין ינהג כאמור לעיל במעשר ראשון. ויקבע עני מסויים שרק לו יתן מעשר עני. בספק טבל אין חייב ליתנו לעני. והנותן - תבוא עליו ברכה.

מעשר שני

בשנים א' ב' ד' ה' לשמיטה יאמר: "עשר חלקים ממאה בצד דרום

זיתים שגדלו אצל גוי ויהודי כובשם, או לייך שנעשה מענבי גוי, לתורמוס שיהודי ממתיק, לשומשום לעשית שמן ולפיזור על אוכל וכדומה. עיין תשובות הרמב"ם סי' קכ"ט וסי' של"י ובספר חרדים עמוד ע"ז ובארץ החיים שם, וש"ע שם סע' ד'.

כיצד מעשרים?

לפני כל מעשר יקח בידו אחד חלקי מאה מהפרי שמתכוין לעשר ומעט יותר, ויאחז בידו או יניחנו במקום מופרש מאחרים, ויגדיר את מקומו ויאמר: "אחד ממאה שבידי ישאר טבלי". והטעם לזה כי אותו "אחד ממאה" יהיה בסוף 'תרומת מעשר'. ורק אותו 'מעט יותר' יהיה 'תרומה גדולה' ובו הוא מתחיל ולכן יאמר ו"אחד ממאה שבידי ישאר טבלי" ועיין שו"ע סי' של"א סעי' כ"ח.

אם מדובר בודאי טבל יברך לפני שמעשר: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו להפריש תרומות ומעשרות".

פעם היו לוקחים לצורך תרומות ומעשרות את הפרי היפה ביותר והמשובח ביותר. היום שפירות אלו נזרקים כתב השו"ע שם סעי' נ"ב "נראה לי שהשתא דלאיבוד אזלא מפני הטומאה אין להקפיד בכך". ולכן אחרי שיפריש תרומה ותרומת מעשר יעטוף בנייר למנוע בזיון ויעטוף גם בנילון למנוע קלקול ויזרקם לאשפה.

יקפיד ליקח מכל מין ומין 'אחד ממאה' ומעט יותר כי לא מפרישים ממין על שאינו מין.

לפני שיפריש תרומות ומעשרות, טוב שיזלף מעט מים על הפירות המיועדים להפרשה ויגע בהם בידיו, כדי שלא יהיו לו אחר כך תרומה טהורה שדינה מיוחדים.

תרומה גדולה

מה שיותר מ"אחד ממאה" שבידי בצפון הפרי - יהיה "תרומה גדולה" על הכל

מדין תורה חייבים ליתן תרומה גדולה "כל שהוא" לכהן. וכמובן כל אחד ואחד נתן לכהן לפי רוחב ליבו. חכמינו קבעו בזה כלל: "יוכמה הוא שיעורה שנתנו חכמים, עין יפה אחד מארבעים, והבינונית אחד מחמשים, רעה אחד מחמשים, ולא יפחות מאחד מששים". רמב"ם הלכות תרומות פרק ג הלכה ב. תרומה - תרי ממאה. אחד מחמשים. בימינו שהכהן לא אוכל תרומה גדולה חזרו ואמרו שיתנו "כלשהוא" לכהן. שו"ע שם סעיף י"ט.

שימוש בתרומה - תרומה גדולה ותרומת מעשר אסורות ליש ראלים וללויים, ואין נאכלות אלא לכהנים טהורים, ומכל מקום כיון שבזמן הזה כולנו בחזקת טמאי מתים, לכן תרומה גדולה ותרומת מעשר אסורות בזמננו לאכילה גם לכהנים, ולכן יקברו או יעטפו בנילון ובנייר וישימו באשפה.

מעשר ראשון

אותו "אחד ממאה" ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפון של הפירות הריהם "מעשר ראשון"

מעשר ראשון ניתן ללוי. והוא עשירית מהפירות שנשארו אחרי שהפרישו "תרומה גדולה". עשר מתוך מאה פירות של טבל אם גודל הפירות הוא אחד. והוא היה חייב להפריש מהמעשר מעשר ונותנם לכהן וזה תרומת מעשר. כיום הישראל מפריש תרומה במקום הלוי והמעשר אין בו קדושה. וגם בזמן שהיה בית המקדש קיים היו פירות אלו ראויים למאכל לכל אדם חוץ מ'תרומות מעשר' שבהם שדינה כמו "תרומה גדולה" כדלהלן.

שייכים ללוי פירות אלו הרי הם שייכים ללוי ואסור ליקח ממנו

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בשלח - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

וגדלים שלא כמו תפוח וכד', ומחמירים בהם כדעת הרמב"ם ומעשרים אותם גם אחרי לקיטתם. ואומר מהר"ש סירליו שגם לימונים וכל פרי הדר דינם כאתרוג ויש חולקים עליו.

ולכן מי שקטף אתרוג או לימון לפני ט"ו בשבט בשנת תש"ס ושכח לעשרו לא יוכל להפריש עליו מפרי שיקטף אחרי ט"ו בשבט, כיון שהנקט לפני ט"ו בשבט חייב ב'מעשר שני', והנקט אחרי כך חייב ב'מעשר עני' וכן דינו "שנה בשנה" וטוב להזהר בזה ולחשוש לדעת מהר"ש סירליו הנ"ל גם בכל פירות הדר ובמיוחד בלימון להפריש גם 'מעשר שני' וגם 'מעשר עני'. עיין שו"ע שם סעי' קכ"ה וקכ"ו. ובזה או בשאר מיקרים שיש לו ספק יאמר "עשרה חלקים של הפירות בצד דרום הם מעשר שני. הם וחומשיהם מחוללים על פרוטה במטבע שיחדתי לזה. אם צריך מעשר עני - הריהו בדרום הפירות"

בזמננו אין לומר על סתם פירות שהם דמאי

ברמב"ם הלכות מעשר פרק ט הלכה א הסביר מהו "דמאי": "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק שלחו בית הדין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה, אבל 'מעשר ראשון' ו'מעשר שני' ו'מעשר עני' היו עמי הארץ מישראל מקילין על עצמן ולא היו מפרישין אותן, לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנין לומר 'מעושרין הן' וזהו הנקרא 'דמאי'."

היום אין דין "דמאי" כי פעם היו רובם מעשרים וכולם מפרישים תרומה גדולה אך היום לא כך הוא המצב שהרי לא כולם יודעים איך לעשר ולא תמיד רוצים לעשר ועיין בחדרי חרדים עמוד פ"ב שכיום לא איכשר דרא ואין דמאי רק ספק קרוב לודאי.

מעשר על ידי מי שאינו בקי

מי שקונה מן השוק ממקום שספק מעושר - יפריש בעצמו מעשר כמו שכתוב בסידור, ורצוי שיפריש לפני שמכניסו לביתו, שלא יכשלו בזה הוא ואחרים. ואם אינו יודע לעשר יקח הסידור בידו ויקרא הכתוב בו. או יקח אחד ממאה ויותר קצת ויאמר "זה תרומות ומעשרות" כמו שכתוב בסידור ובדיעבד יכול לסמוך על זה כשאינו יודע.

בזמן שהכהנים היו מקבלים ואוכלים תרומה, היה על בעל השדה להפריש כעשרים ושנים אחוז. כיום למעשה מפריש רק יותר מאחוז, את המעשר קונה מהלוי את מעשר עני קונה מעני את מעשר שני מחלל או פודה בפרוטה. יש להזהר לא להפריש תרומה בשבת, וכן הגדרת גמר מלאכה לשאול לחכם, ומה זה חנטת פרי, יש הבדל בין פרי לפרי, לא להפריש ממין על שאינו מינו, ולא מן המחובר אלא בשאלת חכם, לא ממה שגדל בעצץ, לא נקוב על הנקוב, לא להפריש שלא מן המוקף תרומה ובשעת הדחק יש לשאול רב. לא מפירות חו"ל על פירות אר"י וכן לא מפירות אר"י על פירות חו"ל, לא מפרי שגדל בשדה של מישוהו אחר וקנה ממנו על פרי שגדל בחצירו, לא מפירות גוי על פרי ישראל. ויש עוד הרבה דינים וע"כ מצוה ללומד את ההלכות על בוריים.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

של הפירות הריהם מעשר שני" מעשר שני מפרישים בשנים א' ב' ד' ה' לשמיטה. בזמן שהיה בית המקדש קיים היו בני ישראל אוכלים מעשר שני בירושלים בקדושה וטהרה. ומעשר זה ממון גבוה הוא ונתנה תורה אפשרות לבעל הפירות לאוכלם בירושלים, ורק לאכילה כי אי אפשר לתת מזה אפילו צדקה לבית כנסת.

וכיון שלא תמיד יכול אדם לעלות לאכול בירושלים סמוך לקטיפת ואם ימתין עלולים הפירות להתקלקל בגלל המרחק. נתנה תורה אפשרות לפדות את הפירות בכסף במלוא ערכם ובתוספת חומש. דהיינו אם יש 'מעשר שני' ששוה חמשה שקלים, מפרישים ששה שקלים תמורתו. כשעולים לירושלים משתמשים בכסף זה לקנות דברי מאכל בירושלים.

בזמן הזה אין בית המקדש ולא אנשים טהורים שיכולים לאכול מעשר שני ולכן אין צורך לפדותו בערכו ובתוספת חומש אלא פודים אותו ואת חומשו בפרוטה או בפרי ששוה פרוטה. עיין שו"ע סי' של"א סעי' קל"ב קל"ב. ואם הפירות הם טבל ודאי מברך לפני שמפריש "על פדיון מעשר שני" ואחרי שמפריש מעשר שני יאמר: "הם וחומשיהם מחוללים על פרוטה במטבע שיחדתי לזה" שו"ע שם סעי' קל"ד. ויפדה במטבע של מתכת, ולא בשטר של ניר.

מהי פרוטה? אחד חלקי ארבעים גרם כסף טהור. בימינו שבט תש"ס בשקל אחד יש ארבעים פרוטות. וידע אדם שאפשר להשתמש בשקל אחד ארבעים פעם וטוב ליקח מטבע של עשר שקל שיכול להשתמש בה ארבע מאות פעמים לחילול מעשר שני. אחרי ארבע מאות פעם המטבע כולה נתפסה בקדושת מעשר שני, ויכול לחלל מטבע זה, על פרוטה של מטבע אחרת, ואומר: "המטבע שבידי של מעשר שני מחולל הוא וחומשו על פרוטה שבידי". חוץ מפרוטה החמורה שבו, את המטבע, יש לשחוק או לזרוק לים. אפשר לחלל על פרי או אוכל השוה פרוטה, ואז אומר: "המטבע שבידי של מעשר שני מחולל הוא וחומשו על שוה פרוטה שבידי וכו'". ואת הפרי או האוכל יקבור באדמה עיין שם סעי' קל"ח.

מהי השנה הקובעת למעשר?

אין מפרישין תרומות ומעשרות מפירות וירקות של שנה זו, על פירות וירקות של שנה אחרת, ולכן לדוגמא, אם ליקט ירקות בערב ר"ה ולא עישר מהם, ובמוצאי ר"ה ליקט ירקות נוספים, אינו יכול לעשר מירקות של מוצאי ר"ה על מה שליקט בערב ר"ה. כמו כן ירקות שנקטפו עד ערב ר"ה של השנה השלישית, יפריש מהם מעשר עני, ומה שנקטף לאחר ר"ה, יפריש מהם מעשר שני כך הדין בירק.

חיוב של פרי במעשר אינו תלוי בשנה שבו אוכלים אותו ואפילו לא בשנה שבו הוא נקטף אלא בשנה שבו הוא "חנט". כיון שהשנה שבה האילן חונט - זו השנה שנקבעת צורתו של הפרי ובה מתבצע עיקר גידולו. ועיקר הגידול הוא על ידי ה"שרץ" שהפרי מקבל דרך הענפים מהקרעק ומהאוויר, ואת ה"שרץ" הזה העץ מקבל בט"ו בשבט. עיין רש"י ראש השנה יב: ולדעת הרמב"ם "חנטה" שהגיע לעונת מעשרות היינו שליש בישולו.

פרי שחנט בשנת תש"ס לפני ט"ו בשבט - הריהו חייב במעשר שני, כי כל מה שלפני ט"ו בשבט גדל על כחה של השנה החולפת. ואם חנט אחרי ט"ו בשבט - חייב במעשר עני. אתרוג גדל שונה מכל הפירות הם יונקים מים כל השנה והולכים

